

Вогник далеко в степу (скорочено)

Григій Тютюнник

Павла, якого всі прозвали Павлентієм, прийняли до училища разом з друзями — Василем Силкою, Василем Оборкою та Василем Кібкалом. Павло був сирота. Мати його померла, а коли хлопцеві було дев'ять років, батько одружився з тіткою Ялосоветою. Через місяць батько пішов на війну і не повернувся. Так і живуть вони з тіткою вже шість років в половині хати, бо більшу половину одірвало бомбою.

Тітка Ялосовета сама привела Павла до училища і так розхвалила його перед директором: "Він слухняненький, роботящий, не дивіться, що такий ото малий. Він підросте. І вчиться ловко...", що директор прийняв його під свою відповідальність, бо, як виявилось, хлопцеві не вистачало одного місяця для вступу до училища.

Попав Павло в п'яту групу, більшість якої складали дитбудинківці. А всього в училищі було десять груп: і "механіки", і "столяри". У всіх уже були свої майстри, а п'ятій ще не призначили. І от одного ранку разом з директором прийшов якийсь дідусик. "Він був ремісницькій формі, новій— новісінькій і настовбурченій ще гірше, ніж мені; передня пола гімнастерки сягала йому нижче колін, і, йдучи, він підбивав її ними, як фартушину".

Директор познайомив майстра з групою і, гарно про нього відізвавшись, наказав слухатись і поважати Федора Демидовича Снопа, так звали майстра. Слова директора запали хлопцям в душу: "Майстер — ваш учитель і батько, всі ви перед ним рівні, як рівні перед батьком, хоч більшість із вас,— директор опустил очі і притишив голос,— можливо, й не пам'ятає своїх батьків..."

Потім хлопців повели до майстерні. Там не було нічого незвичайного: "ні дивовижних верстатів, які ми кожен сам по собі повигадували, ні інструментів, розкладених по полицках, ні креслень та схем по стінах". Все було набагато простіше. Та ще й в кутку лежала купа гільз з—під снарядів, з яких потім переробляли залізо на різні деталі.

Почалося навчання. Майстер терпляче пояснював учням навички користування різними інструментами: "Якщо котрийсь із вас ненароком влучить себе по пальчику або щиколотках,— це буває,— не бійтеся: прикладемо подорожничку, а біль буде наукою, по чому цілитися — по зубилу чи по руках. Від болю прибуває ума! Така теорія".

З часом всі руки в хлопців були в синцях. Та майстер терпеливо вчив далі: "Набити руку — це не означає побити руки... Йоду в нас немає. Йод пішов на фронт!" Хлопці вже бачили різні інструменти на стендах, та одного разу майстер приніс невеличкий дерев'яний сундучок з інструментами, якими працював він сам. Вони були чисті, блискучі, як іграшки. Першою продукцією, виготовленою хлопцями, стали лопати. Коли учні побачили свою роботу, то дуже зраділи, та ще й майстер похвалив їх. Цього ж дня на лінійці директор за сумлінну працю та старанність нагородив п'яту групу

новими комбінезонами.

До училища хлопцям було ходити далеко, і тому вони свій шлях розбили на станції. "Перша, одразу за селом,— Провалля, або Млин (за проваллям на горі стояв вітряк). До цієї станції дорога була крута, але брукована, а далі йшла ґрунтова, аж до райцентру. Друга станція звалася Ли — це два телеграфні стовпи, що підпирають один одного. Третя А — такі ж самі два стовпи, як в Ли, тільки з поперечиною посередині. Четверта — Осика, п'ята — Вербичка, далі Місток, Олійниця..." Так хлопцям було і веселіше, і дорога здавалася не такою довгою. Одного разу вони підраховали, що за чотири роки навчання в училищі їм доведеться пройти понад чотири тисячі кілометрів. Та коли розбили цей результат на роки, виявилось не так уже й багато.

Ходили хлопці босі, бо взуття не було. І тільки в Василя Кібкала було і взуття, і сумка, і сніданок йому з собою давали з дому.

Дорогою хлопці багато розмовляли. Силка любив географію і розповідав про кожну країну так, наче він там був: "...Так жовто, як у Штокаловому садку од абрикос. Банани, апельсини, ананаси..." Хлопці ніколи не куштували абрикоси і бачили їх тільки в одному садку — в діда Штокала. "Тепер щодня, після силчиної оповіді про абрикосову Австралію, ідучи в училище й назад, ми дивимось на Штокалові абрикоси такими очима, що дід кам'яніє посеред садка — довгий, сухий, сивий — і свариться на нас пальцями". І так хлопцям хотілося цих абрикос, що вирішили вкрати хоч по жмені: "Та хіба ж це крадіжка, як по жмені?" Вони запалили вогнище неподалік од Штокалового саду і стали чекати ночі. Сиділи довго, вже все й переговорили, аж раптом почули, що до них хтось іде: "— Натє їжте, та йдіть уже додому, бо мені спать хочеться.— Штокало дихнув на насядучим тютюновим духом з рота.— Сідайте, чого ви постовпіли? Хто ж так лагодиться красти? Кричать, балакають, не тільки мені,— у село чути. Вогонь кладуть! Злодії називається..." Дід сів біля вогнища і разом з хлопцями їв абрикоси, а потім ще й послав за добавкою. Потім хлопці допомогли дідові добратися через провалля до двору, а самі понесли додому в пілотках стиглі абрикоси. "Вони тьмяно жовтіли і пахли, здавалося, на всю ніч, аж за село".

Щонеділі вечорами збиралися біля двору Василя Силки. Сиділи на лавочці коло огрядки могили солдата Івана Івановича Кудряша, якого було вбито під час бомбардування. ,

Прийшла зима, а з нею й перший сніг. Павло все мріяв, дивлячись на свої півхати, як колись він збудує нову хату. Годинника вдома не було, тому хлопці будили один одного: Павло заходив до Василя Силки, разом з ним до Обори, а вже потім всі разом заходили за Кібкалом. Одного разу їм навіть повезло: вийшли раніше, ніж треба, і їх запросили до Кібкалів у хату та ще й напоїли молоком, якого вони вже й запах забули.

Ще з літа хлопці берегли вогонь біля станції Осика, з настанням зими так і не загасили його, а в дорозі зігрівалися біля нього.

Одної ночі була заметіль. Цілу ніч валив сніг, і так уже сталося, що Павло проспав. Прибіг вранці до Силки, а мати сказала, що той вже пішов. Побіг швиденько далі, думав, що хлопці почекають його в степу біля вогнища. Надворі ще були сутінки. Йти

заважав сніг, якого чимало насипало за ніч. Та от вдалині з'явився вогник, Павло вже подумав, що то хлопці роздмухали вогнище, але тут придивився, що вогників було два. Страх холодом пройшовся по спині: "Це ж вовк!". Однак і кати було нікуди, аж тут вчувся гул машини і на дорозі з'явилося світло від фар. Павло зрадів і повернувся до машини, махаючи руками і шепочучи. "Візьміть, дядьку... Візьміть дядьку...". Машина навіть не стишила ходу, але Павло, зібравши всі сили, вчепився за борт і заліз у кузов. Потім дотягся до віконця кабіни і попросив: "Дядю, там попереду два хлопці йдуть, візьміть їх!"

Скло в кабіні опустилося, і хлопець почув: "Таки вчепився, гадьонок! Ну, я тебе покатаю! Ти в мене покатаєшся!..."

Машина на повній швидкості пронеслася повз хлопців, що йшли засніжені. Павло через скло роздивився водія. Це був Фріц, який і раніше ганявся за хлопцями.

Шофер знову трохи опустив віконце і вже мирно спочатку з'апитав у Павла, чи запам'ятав він номер машини, а коли той сказав, що ні, тоді запропонував довести до емтеесу. Ще й попередив, що тільки пригальмує, щоб швидше зіскочив, бо йому стояти ніколи.

Але коли хлопець хотів сплигнути, машина різко набрала ходу, і Павло перекидом полетів на бруківку. Коли опритомнів, почув голос жінки: вона розповідала, як знайшла його в снігу. Поряд сидів майстер і прикладав до його голови сніг. Спитав, чи не запам'ятав номер, та хлопець тільки й зумів промовити: "То Фріц... Я козирик бачив..." Силка пригадав номер машини Фріца. Майстер підвівся і покликав старосту. Наказав зібрати сильніших хлопців і вийти на дорогу. Павло, почувши, як староста називає прізвища своїх дитбудинівських хлопців, подумав: "Одних — не втече..."

Послали за лікарем.

Гришуха сів біля Павла і простягнув шматок хліба з сіллю, щоб той підкріпився.